

9 oktober 1914

De toestand te Vlissingen was gisteren nog veel erger dan woensdag. Zowel per trein als per boot zijn weer duizenden vluchtelingen aangekomen. De boot naar Folkestone is voor heden uitverkocht en voor zaterdag eveneens.

Men schrijft ons uit Maastricht:

Nadat heden nog 100 vluchtelingen zijn vertrokken naar het klooster van pater Kusters te Keer, blijven nog ruim 200 in het vluchtood aan de Parallelweg. Het zijn er merendeels uit Lanaken en omgeving, maar er zijn er ook uit Antwerpen.

Honderdtwintig krankzinnigen, begeleid door 15 paters, zijn gisteren uit Boechout bij Antwerpen te Son aangekomen.

Plaatsing van krankzinnigen uit België.

Op een telegram van het Steuncomité te Breda aan de minister van binnenlandse zaken betreffende plaatsing van krankzinnigen uit België, is het volgende antwoord gekomen:

Blijkens berichten van betrokken gestichtsbesturen kunnen geplaatst worden: in gesticht Voorburg te Vught 175, in gesticht Reinier van Arkel te 's-Hertogenbosch 50 rustige vrouwelijke, daaronder verpleegsters begrepen. Voor beide gestichten bij voorkeur katholieken. Het gesticht Vrederust te Bergen-op-Zoom 15 vrouwen, mits protestanten. Zusterhulp voorlopig niet nodig.

De formaliteiten der krankzinnigenwet behoren te worden in acht genomen.

Belgische spaarbankboekjes.

Er is nog uitdrukkelijk de aandacht op gevestigd, dat de vrijgevege uitzonderingsmaatregel om terugbetaling te verkrijgen op Belgische spaarbankboekjes alleen in het leven is geroepen ten behoeve van hen die als vluchteling hier te lande verblijf houden en in behoeftige omstandigheden verkeren, dus niet voor hen, die, teneinde op hun Belgisch boekje terugbetaling te kunnen bekomen, zich even over de grens begeven en daarna terstond weer naar België terugkeren.

Rotterdam.

Er heerste gisteravond een buitengewone drukte in de stad. Overal zag men groepjes, waaronder zich veelal vluchtelingen bevonden, in levendig gesprek over het bombardement van Antwerpen. Men wilde van de uitgewekenen snel de allerlaatste berichten te weten komen, doch die nieuwsgierigheid werd allerm minst bevredigd. Het bleek toch telkens, dat de Antwerpenaren niet goed op de hoogte waren van de toestand van hun bedreigde stad.

Op de vraag van een der omstaanders, hoe het met de stad stond, kwam het vaag, doch droevig troosteloos bescheid: "Slecht, heel slecht", maar dan een ogenblik later met van aandoening trillende stem: "Maar jullie moet niet denken, dat onze jongens zich niet dapper houden. Ze vechten met de moed van een leeuw. Doch wat baat dat? Als ze 100 Duitsers hebben neergelegd, dagen er weer duizend in hun plaats op..."

De ganse avond bemerkte men groepjes vluchtelingen, man, vrouw en kinderen, belast en beladen met hetgeen in de overijlde vlucht nog kon worden meegenomen. Deze zochten tegen een niet al te hoge prijs een onderkomen in kleinere pensions of bij particulieren. Ook vele rijtuigen van clandestiene taxichauffeurs waren, behalve

met vluchtelingen, overbelast met allerlei soort huisraad, vooral beddengoed, dat naar hier was meegevoerd. Ook deze uitgewekenen, die niet geheel van middelen ontbloot waren, vonden eindelijk onderdak.

Kwart voor zeven kwam gisteravond aan het station Delftse Poort weer een buitengewoon lange trein aan, bestaande uit 22 wagons, alle overvol met vluchtelingen. Toen de trein stilhield, bleek het, dat het overgrote deel naar Den Haag en verder zou reizen. Slechts een kleiner gedeelte stapte hier uit, gelukkig! Want langzamerhand geraken hier alle beschikbare grote lokaliteiten tot opnemng van de vluchtelingen bezet, terwijl van die eergisternacht en gisteren overdag in onze stad kwamen, nog maar heel weinigen naar andere plaatsen zijn vertrokken.

De vluchtelingen, die in de trein bleven, om de zwerversreis voort te zetten, werden dadelijk door de dames van het stationswerk en door de ijverige en dienstvaardige padvindere overvloedig van brood en melk voorzien.

Van de vluchtelingen, die uitstapten, werden er, nadat ze in de derde klas wachtkamer gespijzigd waren, een honderd naar de Doele gezonden. Ze zullen daar in de benedenzaal, waar de garderobe is, de nacht doorbrengen en morgen naar Ede vertrekken.

Een ander gedeelte werd gedirigeerd naar de blindeninrichting in de Van der Duynstraat, waar plaats is voor ruim 200 uitgewekenen. In Frascati in de Kerkstraat is het ook vol met vluchtelingen; het wijklokaal Bethel aan de Van Spaanstraat heeft ook zijn deuren opengezet voor de opnemng van de beklagenswaardige tobbers en gisteravond waren de gemeentewerklieden ijverig in de weer, om

het circus aan het Stationsplein voor de ontvangst van vluchtelingen in gereedheid te brengen. Er kunnen er dan 500 gehuisvest worden.

In de grote zaal van de Sint-Jozefsgezellenvereniging was gisteravond alles in gereedheid gebracht tot ontvangst van de 500 kinderen, die per boot uit Antwerpen naar hier zouden worden gebracht, toen tegen 8 uur het bericht kwam, dat ze eerst hedenochtend zouden arriveren.

Voor de stations Beurs en Delftse Poort stonden de ganse avond duizenden de aankomst van extra treinen met vluchtelingen af te wachten. De politie hield het publiek op behoorlijke afstand.

Hoewel er geen perronkaarten werden verkocht, hadden zich toch honderden personen toegang tot het station weten te verschaffen, door een plaatsbiljet naar Schiedam te kopen. De politie zag zich ten slotte genoodzaakt al deze niet-reizigers, die het toch al moeilijk werk van spoorwegbeambten en comitésleden voor stationswerk niet weinig belemmerden, op de zuidelijke perrons te verzamelen.

Er was in het begin van de avond bij de stationschef bericht ingekomen, dat een extra trein met 1200 vluchtelingen van hier naar Den Haag zou vertrekken, doch tegen negenen kwam er een tweede bericht, dat deze hier eerst hedenmorgen zou lopen. De extra trein zou eerst tegen middernacht gisteravond kunnen vertrekken en dan zou het te laat zijn, om al de uitgeweken nog onderdak te brengen.

Er werden pogingen in het werk gesteld, om Rotterdam voor een deel van de aanhoudende grote stroom vluchtelingen te ontlasten, want, naar wij vernamen, heeft de commissaris der koningin in deze provincie gisteren namiddag tot alle gemeentebesturen van Zuid-

Holland de vraag gericht, hoeveel vluchtelingen in hun gemeente kunnen worden opgenomen.

Kwart over elf gisteravond kwam een ontzettend lange trein, in alle rijtuigen het licht uit, het station Delftse Poort binnenrijden met naar schatting 1500 vluchtelingen. Twaalf uren hadden de mensen in de trein gezeten. Zij waren doodop.

Nauwelijks stond de trein stil, of tal van rappe handen boden brood en melk aan, waren behulpzaam met het dragen van bagage, hielpen de kinderen en de behoeftigen. Dames van het stationswerk en van de R.K. Internationale vereniging tot bescherming van jongens en meisjes, padvindsters, manschappen van de weerbaarheidskorpsen, leden van het particulier comité van ds. Hoevers en zovele anderen, die op het zien van zoveel kommer en zorg, uit aandrang om te helpen, de handen uit de mouwen staken, deden wat hun hand te doen vond.

Als door een vloedgolf van mensen werden de perrons overstroomd. Tegen middernacht kwam er enige regel. Toen hadden de meesten het station verlaten en waren ingekwartierd in hotels, pensions en ook bij burgers, die zich bij de dames van de stationswerk beschikbaar hadden gesteld om vluchtelingen op te nemen.

Enige honderden van de armsten, die overbleven, zijn toen ondergebracht in het circus en in het gebouw van de Sint Jozefsgezellenvereniging, beide aan het Stationsplein gelegen en tevoren voor deze ontvangst in gereedheid gebracht. In de wachtkamer bij de derde klasse had een uitdeling van voedingsmiddelen onder hen plaats gehad.

De heer E. Knight, de vice-consul van België, heeft zich gisteren met zijn echtgenote naar Essen begeven. Ter beschikking van de daar in een kamp verenigde vluchtelingen heeft hij gesteld 500 kg rijst, een partij kleding en geld. Van alle zijden stromen hem giften toe.

De R.K. Internationale vereniging tot bescherming van jonge meisjes heeft haar tehuis op de Wijnhaven alhier ter beschikking van de vluchtelingen gesteld.

De burgemeester heeft gisteren bezoeken aan de verschillende stations en inrichtingen gebracht, waar vluchtelingen zijn opgenomen.

Later blijkt, dat er geen 500 kinderen uit Antwerpen komen. In plaats daarvan komen er 60 met de stoomboot Stad Zierikzee, waarop enige honderden mannen en vrouwen de andere plaatsen innemen. Deze stoomboot is vannacht te Wemeldinge blijven liggen en wordt hedenmiddag hier verwacht. De firma J. en A. van der Schuijt alhier heeft de stoomboot gratis voor de kinderen ter beschikking gesteld. De kinderen worden hier door notaris Brands uit Amsterdam opgewacht en vertrekken na een tijdelijk verblijf in het gebouw van de Sint Jozefsgezellenvereniging naar Amsterdam en Alkmaar, om ondergebracht te worden in gezinnen, welke zijn ingeschreven bij de Vereniging Tehuis voor Belgische kinderen te Amsterdam.

De coöperatieve broodfabriek Vooruitgang stelt dagelijks 100 liter melk en 100 broden beschikbaar voor de vluchtelingen.

Met het stoomschip Batavier IV zijn gisteravond honderd Belgische vluchtelingen naar Engeland vertrokken.

Twaalfhonderd van de hier ondergebrachte vluchtelingen vertrekken vanmorgen. Naar Schiedam 300 en naar Den Haag en Scheveningen 900. In de loop van de dag hoopt men onze stad nog van een 3000 anderen te ontlasten. De bestemming daarvan is nog niet vastgesteld.

De hoofdcommissaris van politie, de heer Sirks, heeft zich gisteravond persoonlijk overtuigd van de goede gang van zaken in alle inrichtingen, waar op het ogenblik Belgische zwervers onderdak zijn gebracht.

Hoe later op de avond, hoe drukker het op de perrons van het station Delftse Poort werd. Het was er hinderlijk voor het personeel. Tenslotte zijn de perrons op last van de stationschef ontruimd en is de bereden politie te hulp geroepen om in de omgeving van het station de toegangen vrij te houden.

Amsterdam.

De hele dag en avond hebben de treinen uit de richting Rotterdam gisteren hier ter stede Belgische vluchtelingen aangebracht. De toevloed was niet zo groot als men verwacht had. Druppelsgewijze als het ware kwamen met elke trein groepjes uitgewekenen aan. Op het eerste perron van het Centraal Station werden zij opgewacht door de dames van de afdeling huisvesting van het Nederlands comité tot steun van Belgische en andere vluchtelingen en de heren van de Bond van Orde. De eersten waren duidelijk kenbaar aan de rood-wit-blauwe band om de arm, de heren door een kaart met een klein strikje van de Bond van Orde. Op het perron en ook op het Stationsplein verdrongen zich vele kijkers, die vol mededogen de groepjes vluchtelingen gadesloegen. Vooral het zien van de kinderen wekte het medelijden van velen. De ouders en in het

algemeen alle oudere personen, stokoude besjes waren erbij, werden eerst voor de politie geleid. Daarna trokken zij al spoedig onder veilig geleide de stad in naar een toevluchtsoord. Sommigen die vervoerd werden naar plaatsen buiten de stad bleven rusten op de lange banken in de derde klas wachtkamer. Allen werden zoveel nodig van voedsel voorzien. Vooral de kinderen zwelgden gretig de grote glazen melk in, en al spoedig weerklonk hun gekraai door de zaal. Ze waren het leed gauw vergeten, terwijl de ouderen zorgelijk en stil neerzaten bij de zakken goed, het laatste restje van hun meerdere of mindere welvaart. Tegen de avond zag men de kinderen rustig sluimeren op de harde bank, met een bundeltje kleren onder het hoofd.

De dames van het comité van huisvesting vooral waren onvermoeibaar. Een dezer, mevrouw van Noort, die de hele voorgaande nacht op de been was geweest om de stumpers te verzorgen, was ook gisteren de ganse dag in de weer tot de laatste trein binnen was. Onder degenen, die zich vooral over het lot de kinderen ontfermde was een dame uit Hoorn, die toen kleintjes van ouders, die in Rotterdam waren achtergebleven, voor haar rekening nam. In het geheel zijn er gisteren hier ter stede een paar 100 Belgische vluchtelingen onder dak gebracht.

Nader seint men ons:

Nadat te half tien vanavond reeds een trein met ongeveer 100 vluchtelingen was aangekomen, is tegen 10 uur een extra trein met ongeveer 700 uitgewekenen aan het Centraal Station gekomen. Daar was alles voor de ontvangst van de grote menigte in orde gebracht. Het eerste perron was over een grote lengte afgezet door de politie. De dames en heren, die in de loop van de dag hun goede diensten hadden verleend, waren met vele anderen versterkt. De

heer Jonker van de Toevlucht voor Onbehuisten met zijn echtgenote, beproefde krachten voor weldadigheidswerk, namen nu deel in de leiding. Onder de belangstellenden werden opgemerkt de heren: Jitta, wethouder van het armwezen, dr. Wortman, directeur van de geneeskundige dienst te Amsterdam, Mr. Th. Stuart en Bern. J. Veldhuis, leden van de staatscommissie voor de vluchtelingen; J. L. Dekkers, vice-consul van België te Amsterdam.

Naar men ons mededeelde, was men er door ijverig werken en veler welwillende medewerking in geslaagd, onderdak te vinden voor vele vluchtelingen. Behalve de reeds genoemde lokaliteiten en woonhuizen waren ter beschikking gesteld: het clubgebouw van de Amsterdamse IJclub met 250 plaatsen, de diamantslijperij der firma Asscher met 200 plaatsen; het Zeemanshuis met 100 plaatsen; het gebouw De Roos met 150 plaatsen; de grote zaal van Artis met 100 plaatsen; het blindeninstituut met 80 plaatsen. Deze lokaliteiten waren alle afgestaan aan het comité voor huisvesting van de commissie voor Belgische vluchtelingen en de Bond van Orde.

De stad stelde ter beschikking het militaire logement met 250 plaatsen, terwijl speciaal voor de Hollanders uit Antwerpen dienden de scholen in de Nieuwe Kerkstraat, in de Nicolaas Beetsstraat met tezamen 180 plaatsen. Bovendien heeft de firma Frederik Muller en C° haar fraai veilinggebouw ten gebruike aangeboden en was ook de stoomvaartmaatschappij Nederland bereid een loods op de IJ-kade beschikbaar te stellen, met ruimte voor 1000 vluchtelingen.

Het was een droeve menigte van lieden van beiderlei kunne, oud en jong, die de trein verliet en op het perron tot een stoet werd opgesteld. De meesten hadden zware zakken en koffertjes op de rug, een man duwde een sportwagen, hoog opgetast met zakken.

De bagage werd buiten het station op twee vrachtauto's van de firma R. S. Stokvis en Zonen geladen.

Toen de vluchtelingen buiten het station kwamen, om onder geleide van vele dames en heren allereerst naar de Nieuwe Effectenbeurs te trekken, stonden duizenden op het Stationsplein geschaard. Trouwens, heel de weg naar het Beursplein was zwart van de mensen. Van alle zijden hoorden men uitroepen van medelijden met de vluchtelingen. Langzaam trok de droeve stoet van in stilte schreiende vrouwen met hun kinderen, en de onder hun lasten zwoegende, door het leed terneer gedrukte mannen naar de Effectenbeurs. Daar wachtte aan de ingang het gehele bestuur van de Vereniging voor de Effectenhandel, wederom met talrijke helpers, de vluchtelingen op. Deze werden geleid naar de grote beurszaal, waar zij zich per familie in de nissen en ramen schikten. In de hoofdbank zaten de leiders van de steunbeweging voor het geven van aanwijzingen.

Aan de pilaren hingen de opschriften van de plaatsen, waarheen de verschillende groepen moesten worden geleid. Het was in de grote marmere zaal een onvergetelijk gezicht, dat met lome pas aanschrijden van de vermoeide, berooide mensen. Een paar oude moedertjes werden naar boven gedragen. Nadat allen binnen waren, werd aan diegenen die daaraan behoefte hadden, koffie met brood gegeven, en werden de vluchtelingen mede in de gelegenheid gesteld zich door wassen te verfrissen; daarna vond de distributie over de verschillende doorgangshuizen in de stad plaats.

's Gravenhage.

In het gebouw van de Loge (Fluwelen Burgwal 22), waar het Comité tot het zoeken van huisvesting voor vluchtelingen van alle

nationaliteiten gevestigd is, is het de laatste dagen ongemeen druk. Dit comité behartigt in het bijzonder de belangen van die vluchtelingen, wie het tot dusver goed ging en die nu eensklaps met ontzetting de andere kant van het leven zien. Nauwgezet wordt nagegaan, hoe en over welke gezinnen de daarvoor in aanmerking komende personen verdeeld kunnen worden; met de wensen van beide partijen wordt daarbij zoveel mogelijk rekening gehouden. Doch bij de grote, plotselinge toevloed der allerlaatste dagen kan niet onmiddellijk de schifting plaatsvinden en dient men op alles voorbereid te zijn. Zo heeft men thans de beschikking over twee zolders, die elk 200 personen tot nachtverblijf kunnen dienen. Dan hebben, en dit wordt door het comité zeer gewaardeerd, verschillende hoteliers en logementhouders vrije kamers aangeboden. Ook kan men zo nodig vluchtelingen onderbrengen in verschillende gemeubileerde huizen en villa's: onder andere mag men een deel van huize "De Pauw" gebruiken waar 40 bedden kunnen worden geplaatst.

Het comité staat in verbinding met de dames, die indertijd de tijdelijke toevlucht Oranjehotel inrichtten en nu binnenkort haar ongelukkige beschermelingen in een door de heer Bouwmeester jr. afgestaan oud patriciërshuis in de binnenstad zullen kunnen opnemen. Meer dan eens worden vluchtelingen door de dames aan het comité toegezonden.

Met de centrale commissie daarentegen heeft men tot dusver nog niet zo heel veel contact, terwijl tot zelfs bij de politie het misverstand blijkt te heersen, dat het comité voor huisvesting zich ook met de opzending naar Oldebroek zou belasten.

In de vroege avond verspreidde zich in de stad het bericht, dat omstreeks 9 uur een groot aantal Belgen, men sprak zelfs van enige

duizenden, die naar Nederland waren gevlucht, in Den Haag zouden aankomen.

Op het Stationsplein was het al om 8 uur zwart van de mensen en een grote politiemacht was nodig, om de ruimte onder de overkapping bij de uitgang van het Hollandse Spoorstation vrij te houden.

Ook op het perron was het zeer druk en hier zorgde de politie er voor, dat een brede strook werd vrijgehouden.

De burgemeester, jhr. Mr. Van Karnebeek, met de chef van de afdeling algemene zaken der gemeentesecretarie, Mr. Ter Pelkwijk, waren hier aanwezig, evenals de hoofdinspecteur van politie, de heer Besseling, met enige inspecteurs en beambten van gemeentepolitie en recherche, zomede de chef der recherche, de heer Aalst, terwijl later ook de hoofdcommissaris van politie, de heer Versteeg, verscheen.

Van politiewege zou namelijk gezorgd worden, dat de vluchtelingen onderdak kregen deels bij het Leger des Heils en de Metropool, voor een ander deel in de daarvoor geschikte gemeentelijke inrichtingen.

Ruim kwart voor negen kwam een trein, samengesteld uit 15 lange wagons, zoals die in internationale treinen rijden, het station binnen. De achterste wagens waren geheel leeg, maar de overige zaten propvol. De reizigers maakten de indruk van lieden uit de volksklasse van het type, zoals dat vooral in zeehavenplaatsen wordt aangetroffen. Vrouwen en kinderen waren het talrijkst.

Het bleek echter weldra, dat deze trein niet voor Den Haag bestemd was, maar zou doorrijden naar Amsterdam. De portieren bleven gesloten. Door de geopende raampjes staken een paar heren, die

met een doos naar de trein liepen, de vrouwen en kinderen chocoladetabletten toe, terwijl sommige mannen uit het publiek een sigaar kregen.

Na enige minuten wachten vertrok de trein weer en kort daarop kwam het bericht, dat de voor Den Haag bestemde vluchtelingen eerst heden zouden komen.

De bovengenoemde autoriteiten vertrokken daarop, de politie rukte in en het perron kreeg weer zijn gewone aanzien, maar op het Stationsplein bleef het nog lang levendig.

En tot vervelens toe spreek ik u van de treinen met vluchtelingen. Zoveen gingen aldaar de deuren van vijf donkere bagagewagens open, waar wij, bij het licht van een draaglantaarn, 250 wezen ontwaarden. Zeker een 100 kindertjes beneden de vijf jaar schuw en naast elkaar gekropen op de vloeren, slaperig, hongerig, dorstig vooral. De hen begeleidente zusters vertelden, dat zij met hun armzalige kudde twee dagen onderweg waren geweest en sedert vanmorgen vroeg hadden zij niets te eten of te drinken gehad. Maar nauwelijks hadden ze het gezegd, of daar kwamen ze van alle kanten aandragen met dikke boterhammen en glazen water, en het was aandoenlijk zoals de wurmen daar gretig in beten en het opslokten, terwijl de soldaten hen al weer wegdroegen in hun armen. En de ouderen, gehoorzaam, kwamen in rijen van twee aan twee door het gedrang, ieder met een dekentje over de arm.

Een heer kwam zeggen, dat in 's-Hertogenbosch nog ruimte was voor 2000 vluchtelingen en dat voor ieder een warm maal eten wachtte. Inderhaast werd een extra trein daarheen gevormd. Inmiddels werden zieken doorgedragen op brancards, en het

bezinksel van zo een grote stad scheen nu wel meegekomen, zo gruwzaam haveloos waren die stoeten in lompen.

Terneuzen. Met sleepboten en rijnschepen komen nog steeds veel vluchtelingen aan.

Oostende, 8 oktober. De bewoners van het zuidelijk deel van Antwerpen hebben de stad verlaten om zich aan de uitwerking van het bombardement te onttrekken.

Er heerst hier grote levendigheid door de aankomst der gewonden.

Van de Brabantse grens.

Roosendaal, 8 oktober.

“Nu moeten ze allemaal uit Antwerpen weg, allemaal omdat ze de boel gaan kapot schieten. De granaten fluiten over de stad en hebben het hier en ginder al in brand gezet.” Zo roepen de vluchtelingen, huilend uit de portiertjes, u toe met bevende monden, nu werkelijk als het wild voor de jagers, in doodsangst voor de Duits. “Awel, wat zult ge doen als ge de Duits tegenkomt?” vraagt een moeder met een verwilderde lach aan een aardige blonde tweeling. En gedwee, of het een spelletje is, heffen het jongetje en het meisje van zo een jaar of drie, schat ik, beide armpjes met de gespreide handjes omhoog. Doodsangst voor de Duits. Ik zag een Belgische machinist, zijn gezicht nog zwart, zijn handen nog glimmend van olie. Maar het scheen of hij niet recht meer bij zinnen was. Op een enkele locomotief was hij met wat mannetjes naar Borgerhout gezonden om de spoorweg te herstellen, die een granaat had vernield. Maar nauwelijks had de vijand die machine gezien, of ze hadden er hun salvo's op

afgevuurd, en hij had maar aldoor gebogen de kogels over de kop gehoord.

En een broeder kwam er aan, van het gesticht te Tessenderlo in de Kempen, waar 300 kinderen werden verpleegd. Hij kwam om onderkomst voor die hele bevolking te zoeken, want, zegde hij, ze hadden een gewonde Duitse officier verpleegd, die gestorven was. En toen waren de Duitsers gekomen en die hadden gezegd dat hun officier was vermoord, en ze hadden het gesticht in brand gestoken. De arme stumpers. Ze waren wel eerst weggevoerd mogen worden, maar waar moesten ze er in die jammerlijke volksstreek mee heen?

Zij zullen hun plaatsen vinden. “Ge zult allemaal uw onderdak krijgen, uw leger, en uw verzorging. Want hier is het nog vrede ...” hoor je de soldaten troostend tot de verbijsterde mensen zeggen. En goedig over de oudjes heen gebogen, en op iedere arm een wicht, terwijl de makkers zwaar hun povere bezittingen torsen, helpen ze hen steeds maar weer voort, de jonge kerels, niets minder hartelijk dan of het hun eigen moeders, hun eigen onnozele wurmen waren. “En geen centen aannemen, jongens”, spreekt met toch een week timbre in zijn barre huzarenstem een cavalerieluitenant hen toe. “Want ze zijn nog armer dan wij.”

En die echt gemoedelijk Brabantse gastvrijheid dan? Roosendaal, ongelogen, is zo vol als een tonnetje haring. Maar daar zijn er vannacht verscheidene geweest, onder allerlei standen, die zelf maar op een stoel wat zijn blijven dutten, omdat ze de afgetobde kinderen, de verwezen oude mensen zo onder de arm van het station mee hebben genomen, en warmpjes in hun eigen bedden hebben gelegd. De beampten van het spoor, de douane, van hoog tot laag, hoevelen hebben er niet gezegd: “Ik zal je wel effen bij moeder thuis brengen. We hebben toch nachtdienst, dus je kan

gerust onder mijn dekens kruipen.” En die families dan, groot of klein behuist, waar ze nu met hun twintigen, hun dertigen aan het middagmaal zitten, en het beste is immers niet goed genoeg voor de wildvreemde gasten. Waar plaats is voor drie, eten voor drie, daar is er ook nog voor zes. Hoe vaak heb ik het in allerlei variaties al horen zeggen. En als het in Nederland dan opraakt? vragen er bezorgd. Wel, hoorde ik het antwoord, dan zal Engeland voor ons toch wel wat meer in de schepen door laten gaan.

Nu houdt alle redeneren op. Nu spreekt alleen de ontroering en het hartgrondig medelijden. Denk hier toch eens aan: uw huis beschoten door de ontploffende granaten en in brand geschoten, naar het loutere toeval van het blinde noodlot. En dat ge alles moet overlaten, uw hele vertrouwelijke omgeving, uw veilige woning, in de atmosfeer van gezelligheid en rust, met alles waaraan ge gehecht zijt. Uw veilige nest, met zijn herinneringen, uw hele doen van alle dag binnen de vertrouwelijke wanden, waar de portretten aanhangen, de schilderijen misschien. Waar de boekenkast staat, moeders linnenkast, de speelkast van de kinderen. En uw werkplaats, uw studeervertrek, het aardig zolderkamertje, waar je sliep. Uw winkel, uw kantoor, uw atelier, en, och arme, de doodzieken, in de hospitalen, die niet vervoerd kunnen worden. Alles overgelaten aan het duivels geweld der granaten.

Weg, weg, dat gedrang, die paniek bij de bestorming van treinen en boten, daar in de gebombardeerde stad. En dan eindelijk: waarheen? ... Waar vluchten we heen? Waar moeten we blijven? Als ze aankomen, voort doemen in eindeloze drommen en horden, in karavanen van een plots voortgejaagde volksverhuizing, dan vragen ze het u met smekende ogen, ook grote kerels, ook mensen van aanzien, met tranen langs de bleke wangen.

Ja, waarheen? Aan het station hier heeft men nu sedert vanmiddag orde gesteld op de vlucht. Dat ging daar niet langer, dat voortdurende dringen, dat zitten en hangen in de ontredde zalen, heel de nacht door. Die weifelhoedigheid, dat wanhopende maar bij de pakken neer gaan zitten. Want hoeveel extra treinen er ook liepen, het gaf nooit meer ruimte, meer lucht, niettegenstaande het ordelijke helpen van al die soldaten, die hulpvaardige handen, terwijl controle, visitatie, verplichting van kaartjes toch alles wel noodgedwongen door de vingers gezien werd.

Nu komen de treinen vluchtelingen binnen aan het eerste perron, allemaal onafzienbare treinen van zo'n 40 wagens achtereen. En vier aan vier coupés tegelijk lopen leeg. Meteen worden de mensen naar buiten geleid. En inmiddels worden die bergen van verhuisboelen zoveel mogelijk behandeld.

Naar buiten, de straat op. Het zachte weer is gelukkig mee. En dan maar wachten op hun beurt. Maar zodoende is het stationsplein, is de weg langs de sporen, zijn de groene berm van die dijk een krioelend bevolkt zigeunerkamp gelijk. Daar staan ze nu, staan ze zonder te weten, doodvermoeid, de verschrikking nog op het wezen. Die overhuifde groene ambulancewagens met rode kruisen wachten er mee, bespannen en wel met de paardjes; brancards, een hele reeks. Want de zieken, de lammen en gebrekkigen zijn toch ook niet achter kunnen blijven. En de wonderlijkste oubollige karretjes uit het achterland rijden binnen in dat kamp, en lossen veel volk, van allerhande slag en stand, maar vooral telkens weer nonnen, weer monniken te midden van het boerenvolk, van boerinetjes met hun kerkenmutsen, van de meest havelozen uit de sloppen, van hele kudde arme joden, joodse priesters met hun

lange baarden, van kermisvolk en toch nog geblankette “meisjes van plezier”. Och arme!

Maar om de hoofdingang vormen de soldaten een dicht kordon, en ze moeten wel onvermurwbaar zijn voor bidden en smeken, voor het vleidendste lachen van de liefste ogen. Elk op zijn beurt! In groepen binnen in de vestibule, en kaartjes nemen. Voor zover dat dan gaat, want de strengste Cerberus wordt nu week als een lam voor een paar bevend uitgestrekte lege handen.

Maar voor wie daar wachtend staan, voor die duizenden van elke leeftijd, voor die zwangere vrouwen, die bloedarme schepseltjes, die oude mensen met de donkere oogleden dicht van vermoeidheid, duurt het eindeloos lang. Doch ook zijn er die weer bijkomen in de buitenlucht, die voelen zich veilig. Dan komen de Vlaamse tongen weer los, en ze klappen, ze klappen, zelfs nog maar voort als ze gretig happen in hun dikke boterhammen. Want, ja zeker, de natuur is sterker dan de leer, vooral in ramp en tegenspoed. En nu, nu is het al de duivel toch snedig Vlaams wat je van de Belgen hoort. Nu hebben ook zelfs verscheidene dames hun deftigheid vergeten.

Daar is niets tegen bestand. Niets bestand tegen het zielige van een jongetje, dat maar schreit, omdat ze hun hondje hebben achtergelaten. Terwijl zo verscheidene poezele madammeke haar bijoutjes en haar loulou als de dierbaarste schatten in hun mof hebben meegenomen.

En eindelijk, de verlossing. Mogen ze erin, mogen ze er door, trappen op, trappen af, naar het tweede perron, waar in een eindeloos perspectief van lange wagens weer zo'n extra trein klaar staat voor Rotterdam. “Brood, brood,” roepen de soldaatjes langs

de portieren met hun mandjes vol gesmeerde boterhammen. En daarachter de emmers water en de toegereikte glazen. Dan, voor zo een stugge hap, voor zo'n paar klokkende slokken "hoe zal ik u danken?" vraagt, week dankbaar een bleek mevrouwetje. En even schiet haar zo innig zwakke gezichtje voor in een niet meer te verbijten snik, terwijl ze fluistert: "als mijn man er maar bij was ... hij is weg."

Ik ontmoette ook aan het station ... ja, wat ontmoette ik deze laatste 24 uur hier niet, wat in geen boeken zou zijn te beschrijven? Maar nu dan eens een goede verrassing. Een heer met twee dames uit Rotterdam. Die hadden gelezen van de nood onder die 3000 vluchtelingen in de quarantainestallen van Essen. Vanmorgen waren ze er meteen maar heen gespoord met balen rijst, stapels kleren en geld. Maar nog waren hun ogen rood van wat ze daar aan nooit, nooit te vergeten ellende hadden aanschouwd.

Ja, ja, want het is hier nu zo, dat je dankbaar bent als je weer eens even thuiskomt in dat altijd gezellige hotel De Zwaan aan de Markt, en je hebt er de rust van je kamer, fris water om je te wassen en een proper bed. Dankbaar voor de goede zorgen, en vooral ook, eerlijk gezegd, voor de nog altijd smakelijk bereide kost, met nu en dan nog een glas goede wijn, zo waarachtig! Want ik bezweer u, tegen dit leed van de oorlogsgruwel is geen mens bestand.

Rotterdam.

Hedenmiddag omstreeks half drie is de tweede extra trein met Belgische vluchtelingen uit Roosendaal aan het station Delftse Poort alhier aangekomen. Het was een trein van 27 rijtuigen, alle geheel bezet en samen op zijn minst 1000 vluchtelingen brengend. Een paar honderd verlieten aan dit station de trein, de overigen

gingen met dezelfde trein naar het Maasstation door. In de wachtkamers daar en in de loodsen van de Holland-Amerika-lijn zijn nu een 1800 vluchtelingen bijeen.

Er is hun daar voedsel uitgereikt. Allen gaan naar de Wilhelminakade in de loodsen van de Holland-Amerika-lijn daar en in het Uraniumhotel aan de Maashaven, dat voor 2000 mensen plaats heeft.

Hedenmorgen zijn te Breda weer 470 vluchtelingen aangekomen. Thans zijn er daar ongeveer 8000 gevestigd.

In Den Bos zijn gisterenavond, in de loop van de nacht en hedenochtend ongeveer 4000 vluchtelingen aangekomen.

Tehuis voor Belgische kinderen.

De Vereniging Tehuis voor Belgische kinderen, gevestigd te Amsterdam, deelt ons mee:

Ten gevolge van de verrassend snelle ontwikkeling van de oorlogsgebeurtenissen in en om Antwerpen, gevolgd door de zeer begrijpelijke desorganisatie van rijks- en plaatselijk bestuur, is de geregelde toezending van oorlogswezen en onverzorgde kinderen door een aldaar gevestigd officieel comité aan onze vereniging tijdelijk gestaakt, zodat het bestuur in de eerste tijd niet voldoen kan aan de vele aanvragen om Belgische kinderen. Het verzoekt dus allen, die zo edelmoedig en menslievend waren deze een tehuis aan te bieden, met deze feiten rekening te willen houden en geduld te oefenen.

Moge het dan voor allen een grote teleurstelling zijn, uit een moreel oogpunt is het een verblijdend feit, dat ouders zich in deze omstandigheden niet van hun kinderen willen ontdoen.

Onze vereniging neemt gaarne alle onverzorgde kinderen onder haar bescherming en verzoekt daarom beleefd verenigingen of particulieren zich tot haar te wenden.

Rotterdam.

De voortdurend grote stroom van Belgische vluchtelingen naar onze stad wordt thans gedeeltelijk afgeleid naar andere gemeenten.

Zo zijn vanmorgen vroeg de 100 uitgewekenen, die de nacht in de garderobe van de Doele hebben doorgebracht, naar Ede vertrokken.

Een lange trein, waarin 1200 vluchtelingen plaats vonden, die eergisterennacht en gisteren in de loodsen van de Holland-Amerika-lijn en in het Uraniumhotel waren gehuisvest, bracht deze naar Schiedam, Den Haag en Amsterdam

In de loop van de dag zouden er nog meer vluchtelingen uit de loodsen van de H. A. lijn en het Uraniumhotel naar elders vertrekken. Van de 1360 uitgewekenen die in genoemde loodsen waren ondergebracht, waren er tegen twaalfen nog ongeveer 900 over en hedennamiddag zou er nog een transport vertrekken.

In het Uraniumhotel, dat ruim 1400 ongelukkige Antwerpenaren had opgenomen, waren er om half een nog 700.

Ook de vluchtelingen, die gisterennacht in de grote zaal van de Sint-Jozefsgezellenvereniging en in het Circus aan het Stationsplein zijn

opgenomen, zijn hedenmiddag met nog een aantal andere uitgewekenen per extra trein vertrokken in de richting Arnhem.

Een klein deel van de zwervelingen, die in de Sint-Jozefsgezellenvereniging de nacht hebben doorgebracht, zijn vanmorgen door particulieren alhier meegenomen, bij wie ze kosteloos huisvesting kreeg. Ook in het Circus hebben zich vele stadgenoten aangemeld, bereid om een of meer vluchtelingen tijdelijk onderdak te verschaffen.

Om half negen hedenmorgen liep weer een buitengewoon lange extra trein met vluchtelingen, 21 wagens, het station Delftse Poort binnen. Er werd toen bevel gegeven, dat deze trein over de Centuurbaan naar het Maasstation zou doorrijden.

Daar te 9 uur 40 aangekomen, vonden de honderden tobberds, de dames van het stationswerk, van de R. K. Internationale vereniging tot bescherming van jonge meisjes, padvindsters, de manschappen van de vrijwillige landweer Rotterdam II van het korps Koninklijke Scherpschutters gereed, om hen te spijzigen.

Een deel van de uitgewekenen verliet de trein en werd in de derde klasse wachtkamer overvloedig van brood en melk voorzien, een ander deel kreeg deze voeding in de coupés.

Geen dezer vluchtelingen bleef hier. Nadat allen gespijzgd waren, vertrok deze extra trein ruim half twaalf in de richting van Groningen.

De stad Zierikzee, van de firma J. en A. van der Schuijt, kosteloos ter beschikking gesteld, is hedennamiddag half een hier aangekomen. Ze werd opgewacht door de heer Arthur Driebeek, tal van damescomitéleden, hoofdbestuurders van het Rode Kruis, de

garnizoenscommandant, generaal Onnes, de luitenant plaatselijk adjudant, Jhr. Borlier, notaris Brands uit Amsterdam, generaal-majoor A. Quanjer, overste Nord, majoor Wilkens en vele anderen. Er was ook een brancard van het Rode Kruis aanwezig.

Aan boord waren ongeveer 400 personen, voor het merendeel behorende tot de gegoede stand.

Een zwaargewond Belgisch officier, die met de Stad Zierikzee verwacht werd, is niet meegekomen. Hij is te Wemeldinge achtergebleven.

Aan boord waren ook 19 nonnen van de zusters van Maria Betecom te Aarschot en 21 van de Presentatie van Boom bij Antwerpen; onder hen waren er van ruim 80 jaar. Eerstgenoemde zusters zijn in het St. Franciscusgasthuis op de Schiekade opgenomen, de anderen, van wie er een ernstig aan een been gekwetst was, in het Sint Antoniusgesticht op de Binnenweg.

Ontroering greep allen aan, toen de vluchtelingen aan de Oosterkade aan wal stapten. Velen hadden tranen in de ogen en konden van aandoening geen woord uiten.

Aan boord hebben de vluchtelingen 5000 frank ingezameld, welke som bij aankomst ter beschikking is gesteld van notaris Brands uit Amsterdam. Het zal uitsluitend besteed worden ten bate van de Belgische vluchtelingen. Vol lof was men over kapitein J. van Slooten, de kapitein van de Stad Zierikzee, over de hofmeester en zijn vrouw en het verdere personeel van de stoomboot.

Kinderen heeft de stoomboot, tegen de verwachting in, niet meegebracht.

Te 1 uur gisternamiddag is de Stad Zierikzee van Antwerpen vertrokken, het was de laatste stoomboot. Te voren had men nog een boot met 300 kinderen zien vertrekken, waarheen wist men niet.

Bij het vertrek van Antwerpen was er een ogenblik van paniek, toen de boot van de wal ging. Een paar mensen sprongen nog van de wal op de boot, anderen zijn te water geraakt en vermoedelijk verdronken. Op het ogenblik van vertrek vielen de bommen rechts en links en sloegen een brug stuk, die 100 m verder lag. Aan de wal bleven mensen staan met de handen omhoog, zinneloos heen en weer lopend van angst. Een vrouw, die onderweg bevallen is, is hier naar het ziekenhuis gebracht.

Ook hedennamiddag zijn hier nog vele Belgische vluchtelingen aangekomen. Telkens weer lange treinen vol vluchtelingen. Aan de stations van aankomst worden zij opgewacht door een grote schare van helpsters en helpers, die brood en melk uitreiken.

Vele vluchtelingen vertonen stukken van bommen en kogels, die zij in het belegerde Antwerpen hebben opgeraapt.

Een trein met 1000 vluchtelingen kwam om 12 uur aan het station Delftse Poort aan: een trein met 1500 vluchtelingen, die te half twee aan hetzelfde station aankwam, is naar het Maasstation doorgezonden. Van laatstgenoemd station vertrokken te 11 uur 30 en 11uur 45 treinen met 1100 vluchtelingen elk naar Groningen, en te 12 uur 36 ging er van dit station een met 800 naar Arnhem.

Alle vluchtelingen worden op staatskosten naar verschillende plaatsen in ons land vervoerd.

Naar ons van verschillende zijden verzekerd werd door leden van comités, moeten zich reeds een half miljoen vluchtelingen in ons land bevinden.

Op het perron aan het station Delftse Poort zijn allerlei mededelingen aangeplakt, als: madame Monnoiem zoekt haar man, mr. De Winter uw zoon is te Breda bij zijn grootmoeder, vrouw met kinderen van F. A. Bockmann zijn vertrokken naar Breda, Maria Lesage zich te begeven naar Amsterdam, enzovoort.

En maar steeds gaan de treinen voort duizenden vluchtelingen aan te voeren. Ook vanavond worden er verwacht.

De stoomboot Telegraaf II, van de firma H. Braakman en C°, heeft hedennamiddag 200 vluchtelingen aan de Nassaukade alhier aangebracht.

Vandaag worden nog verwacht de stoomboten Telegraaf V en Maas, van dezelfde firma, met ongeveer 1000 vluchtelingen.

Het Uraniumhotel, dat vanmiddag leeg gekomen is, krijgt vanavond weer 1000 andere vluchtelingen te herbergen.

Amsterdam.

Een bijzonder woord van hulde verdient de gemeentetram, die ervoor gezorgd heeft, dat gisteravond alle vluchtelingen met hun bagage per as konden worden vervoerd van de nieuwe Effectenbeurs naar de verschillende toevluchtsoorden. De opperleiding in deze had de adjunct-directeur van deze tak van dienst, de heer Van Putten.

We hebben gisteravond een der asielen bezocht, namelijk dat, hetwelk de beroemde juweliersfirma Asscher in haar, nu helaas

door de oorlog stilstaande, modelfabriek in de Tolstraat heeft ingericht. In de ruime benedenzaal waren de vrouwen en kinderen ondergebracht, in de bovenzaal de mannen en oudere jongens. Voor ieder was een stromatras ter beschikking gesteld met twee dekens, en nog geen half uur na de aankomst was menigeeen al in diepe rust. Anderen zaten als verwezen voor zich uit te staren naast hun legerstede. Of ze thans, nu ze tot kalmtte kwamen, eerst recht hun ellende overwogen?

In de koffiekamer stonden weer bergen brood klaar, en de met hagelwit papier bedekte tafels noodden als het ware uit tot aanzitten. Vredig en welbehaaglijk dampte de koffietafel. Maar de meesten hadden geen honger meer na de uitstekende verzorging in de Effectenbeurs, en menigeeen was er ook, wie de zenuwen in de weg zaten. Dat zal echter na een paar dagen rust wel beter worden.

“België zal nooit vergeten, wat Nederland in deze tijd doet!” zegde mij gisteravond een Belgische collega, en hij wendde zich even af van die eindeloze stoet van uitgeputte, van alles beroofde landgenoten, die langs ons heen trok Zijn gemoed schoot vol. En ik dacht terug aan een ander ogenblik, nu vier jaar geleden, op ditzelfde perron, toen ik mij eveneens in zijn gezelschap bevond. Toen hadden wij ook Belgisch bezoek: Koning Albert en koningin Elisabeth. Nog zie ik hem voor mij die grote, forse jongeman met het trouwhartige gelaat en daarnaast de kleine koningin, tener en teer als fijn porselein en van even broze lieflijkheid.

Luid deed de marinekapel de Brabançonne schallen. Koningin Wilhelmina trad snel naar voor om met een blijde lach haar gasten welkom te heten. Feestgerucht joelde aan alle kanten: en overall was het een schittering van schone uniformen, zo Belgische als Nederlandse, naast stemmiger, maar plechtiger ambtsgewaden.

Nu waren er ook vele autoriteiten op het perron, maar ze waren in het “werkpak” en de gezichten stonden ernstig. Doodstil was het op het perron, toen de extra trein met de honderden ellendige vluchtelingen uit het land van koning Albert en koningin Elisabeth het Centraal station binnenreed. Doodstil bleef het ook, toen de schamele, sombere stoet zich in beweging zette naar buiten. Alleen het lome geschuifel van de vermoeide voeten en voetjes, och wat waren er een kinderen bij, weerklonk, en dan telkens kort en helder de aanwijzingen der begeleiders. De vrouwen sleepten zich voort: de ogen dik van het huilen. En een paar arme zielen, God weet waar hun mannen zijn!, barstten opnieuw in tranen uit. Zacht troostten de dames van het comité. Alles zal terecht komen!

Er zijn duizenden samengestroomd langs de weg. Zover men zien kan langs het ros verlichte Damrak, zet zich de zware muur van kijkers ter weerszijden van het smalle looppad voort. Politie te paard en te voet tracht het verkeer gaande te houden. Langzaam, onder voortdurend bellen, rijden de elektrische trams door de volte, als op een feestdag. Uit het publiek hoort men nu en dan een uitroep van meewarigheid. Beklemd kijkt men toe, als de Belgen moeizaam voort trekken.

In de nieuwe Effectenbeurs werd het daarna een tafereel om nooit te vergeten. De prachtige beurszaal van licht gekleurd marmer, hoog en wijd als een tempel en fel verlicht, is opeens vol schamele zwervers, zwarte figuren, met hun op de reis vergroezelde pakken goed. De meesten zijn dof van moeheid en hartzeer, maar de ontvangst hier in het prachtige gebouw door zoveel vriendelijke dames en heren, die vol ontferming zijn, werkt opwekkend op velen. Verrast staren zij omhoog naar de rijke architectuur, en iets gekalmeerd nu, scharen zij zich bijeen in de nissen langs de wanden om dankbaar te genieten van de hete koffie en het brood, die het

onder volle stoom werkende buffet van de Beurs in grote hoeveelheden aflevert, en als toespijs delen de padvinders daarna echte Amsterdamse korstjes uit.

Als ieder verkwikt is, gaan allen weer naar buiten. De kinderen al half ingeslapen tegen moeders borst of vaders schouder, de ouderen wat loom en heel moe nu, verwend door de korte, maar weldadige rust. Gelukkig zijn er veel gewillige handen, die de bagage voor hen versjouwen, en behoeven zij niet ver meer te lopen, want vlakbij de Beurs staan als vriendelijk verlichte scheepjes in duistere nacht de trams gereed, om ieder naar zijn kwartier te voeren. De zakken met goed worden op de voorbalkons bij de bestuurder opgestapeld, en huiverig van zenuwen en nachtkilte schuiven de Belgen dicht bijeen in de tram. Ik rijd mee met een konvoi, dat bestemd is voor de fabriek van Asscher, en als ik het grote, gele gebouw in de Tolstraat nader, krijg ik onwillekeurig weer een visioen van dezelfde dag nu vier jaar geleden, want door dezelfde zalen, waar nu hun van alles beroofde onderdanen als ballingen overnachten, schreden toen koning Albert en koningin Elizabeth als de hoge en gelukkige vertegenwoordigers van een welvarend volk.

En wat is er nu van geworden?

Met de trein van 7 uur 30 zijn hedenmorgen ongeveer 70 Belgische vluchtelingen meegekomen.

Hedenmiddag omstreeks 12 uur bracht een trein van de Staatsspoor weer 200 vluchtelingen uit Antwerpen. Ook deze zijn weer op liefderijke wijze in de nieuwe Effectenbeurs verzorgd en daarna per auto en extra tram naar hun tijdelijke verblijfplaats vervoerd. De meesten zijn gisterochtend uit Antwerpen gevlucht.

Er ging een verhaal onder de vluchtelingen, dat er een groot aantal weeskinderen bij het oversteken van de Schelde was verdronken, doordat een gedeelte van de brug werd opgeblazen.

's-Gravenhage.

Op het Stationsplein bij het Hollands Spoorstation heerste vandaag reeds vroeg een buitengewone drukte. Tegen 10 uur werd uit Roosendaal een trein met 600 Belgische vluchtelingen verwacht, van wie een 400 naar Scheveningen zouden doorrijden om in het Circusgebouw en in de barakken aan de Vuurbaakstraat en in de Westduinen te worden ondergebracht.

Het circusgebouw is op verzoek van de minister van buitenlandse zaken door de Exploitiemaatschappij Scheveningen ingericht tot verblijfplaats. De overige vluchtelingen zullen over verschillende gebouwen in de stad als het Tehuis voor Onbehuisden aan de Steynlaan, het Nachtverblijf van het Leger des Heils en het Bestedelinghuis, worden verdeeld: en aan een twintigtal zal te Rijswijk onderdak worden verschaft.

Met de zorg, dat de Belgen allen op de voor hen bestemde plaats zouden komen, was de politie belast, in die taak bijgestaan door een dertigtal leden van de Haagse burgerwacht, die gisteravond laat nog bij spoedmobilisatie waren opgeroepen om voor het eerst hulp te verlenen.

En zo werd op het perron de trein met de Belgen opgewacht door een groot aantal politiebeambten, inspecteurs en mannen van de Haagse burgerwacht met geel ombiesde uniformpet en armband met opschrift.

Mede waren daar aanwezig de burgemeester, jhr. Van Karnebeek: de chef van de afdeling algemene zaken ten stadhuize, mr. Ter Pelkwijk: de hoofdcommissaris van politie, de heer Versteeg, en enige leden van het comité voor steunverlening aan Belgische vluchtelingen.

Tegen de tijd dat de trein verwacht werd, waren op het perron een paar heren druk bezig op een bank een groot pak open te maken, dat een voorraad versnaperingen bleek te bevatten als peren, sigaretten, chocolade, enzovoort om daarop aanstonds de Belgen te onthalen.

Tegen half elf kwam de lange trein, bestaande uit ruim 20 wagens, het station binnenrijden.

De meeste nu aangekomen vluchtelingen waren, naar ze vertelden, geen inwoners van Antwerpen, maar naar deze stad gevlucht uit de dorpen in de omtrek en verder in België gelegen bij het naderen van de Duitse troepen. Ze vertelden van de angst en de ellende die ze hadden uitgestaan en hoe de bommen over hun hoofden gierden, toen ze in allerijl wegvluchtten uit de gebombardeerde stad. Ook nu waren er, die met grote stelligheid verzekerden, dat er behalve Engelse, ook Franse troepen in Antwerpen waren aangekomen.

Spoedig na aankomst werden enige der voorste wagens afgehaakt en de daarin zittenden, ongeveer 300, vertrokken over de lijn van de Z. H. E. S. naar het station Kurhaus te Scheveningen. Een 20-tal ging te voet naar de stoomtramhalte aan het Huygenspark, om naar Rijswijk te vertrekken.

Een andere groep werd met extra trams vervoerd naar de Steijnlaan en naar de Laan, waar de inrichtingen van het Tehuis voor onbehuisden zijn, en weer andere groepen gingen in grote

vrachtauto's met aanspanwagens naar Elim van het leger des heils of naar het bestedelingenhuis. Ongeveer 100 vertrokken met de Hollandsche spoorstoomtram naar Scheveningen, om daar in de barakken aan de Vuurbaakstraat te worden ondergebracht.

Aan de ingang van het station kwam een Belgische jongen, die hier reeds eerder was aangekomen, vragen of hij onder de vluchtelingen mocht zoeken naar zijn moeder, die hij kwijt was geraakt.

Een 600-tal vluchtelingen was verwacht, maar er bleken er veel meer te zijn. Enigen bleven dus voorlopig nog in de coupés, totdat ook voor hen onderdak was gevonden.

Dokters van de gemeentelijke geneeskundige dienst zullen hedenmiddag beginnen met alle vluchtelingen aan een geneeskundig onderzoek te onderwerpen.

Hedenavond of morgenochtend zal opnieuw een trein met Belgische vluchtelingen in Den Haag aankomen.

Vermoedelijk zullen echter deze vluchtelingen, 200 à 300 in getal, niet in de residentie, doch in Rijswijk ondergebracht worden.

Heden zijn te Rijswijk ongeveer 300 Belgische vluchtelingen aangekomen. Voor het grootste gedeelte zijn zij onder dak gebracht in de kwekerij Good Luck, van de heer Wasch. Een klein gedeelte is ingekwartierd in de Onderwatershof.

Roosendaal, 9 oktober. Ik ben vandaag tot nabij Kalmthout geweest. Op het ogenblik beschiet de Duitse artillerie de forten Schoten, Schilde en 's Gravenwezel. Bij Kontich zijn gisterenavond de Duitse troepen achteruit moeten trekken tengevolge van een uitval van Engelse infanteristen onder bescherming van het geschut

van de forten der binnenste sector 8, 7, 6 en 5 bij Wilrijk en Hoboken.

De brand in het Zuiderkwartier van Antwerpen heeft de hele nacht voortgeduurd; ook in de voorstad Berchem. De zieken in de hospitalen in dit kwartier zijn op schepen in de haven gebracht. Beslist zeker kan ik u mededelen, dat in de haven geen enkele brand woedt op het ogenblik.

Het aantal vluchtelingen uit Antwerpen begint te minderen.

Volgens juist ontvangen bericht uit Essen aan het steuncomité alhier zijn in Essen thans 15.000 vluchtelingen. Telkens komen nog treinen met vluchtelingen te Roosendaal aan. Zojuist vertrok er een trein met 1400 vluchtelingen, die voor Haarlem bestemd waren.

Hier zijn hedenmorgen weer vijf Belgische geniesoldaten binnengebracht. Verder negen gekwetste soldaten.

In het pensionaat hier liggen thans 25 gewonde Belgische soldaten. Aan het station wordt in een der zalen een ambulance in gereedheid gebracht, want volgens ontvangen bericht komt er hedenmiddag een trein met zieken en gewonde burgers aan.

Een Belgisch militair, die goed op de hoogte is, deelt mee, dat men er zeer voor vreest dat de Duitse troepen zullen beproeven de aftocht van het Belgische veldleger naar de Franse grens door een voorwaartse beweging te beletten. De moed en volharding der Engelse soldaten wordt zeer geroemd. Antwerpen staat op het ogenblik onder bevel van een Engelse bevelhebber.

Hedenacht om 2 uur is een trein, die op het punt stond naar Essen te vertrekken, door een granaat getroffen. Naar men beweert,

moet een brug over het kanaal van Antwerpen naar Turnhout door de Belgische genie zijn opgeblazen.

Roosendaal, 9 oktober. Eindeloos trekt de uittocht voort door ons land, de ganse nacht, de hele dag komen de mensen hier steeds nog door aan. Het is overweldigend, om de moed er bij te verliezen. Dat gedrang, die verwarring, waar haast geen schot meer inkomt, overal in en aan dit grote station. Mensen bezwijmen er, krijgen er toevallen, de zieken schijnen het wel haast te besterven, op de zakken met geredde spullen uitgestrekt. De dijken en bergen bagage strekken zich steeds langer uit, hopen zich hoger en hoger op. Er is geen materiaal om dat alles weg te voeren en inmiddels wordt de vrachtgoederenloods van de H. IJ. S. M. met matrassen en kussens ingericht door het Rode Kruis voor een hele trein met gewonde soldaten van om Antwerpen heen. Gisteren zond de militaire overheid 10.000 broden, vandaag weer; en wat al dat volk schrokkerig aanvalt op die boterhammen, want daar waar ze vandaan komen, was immers alle voedsel reeds lang op. Ook zag ik een menagewagen, waarvan de soldaten dikke soep uitschepten voor de hongerige mensen

Uit de mond van mensen, die gisterenavond uit Antwerpen zijn gelopen, teken ik onder alle voorbehoud op, dat er nog geen Duitser in de stad binnen is. Ja, ze spreken zelfs van een kleine terugtocht in de richting van Brasschaat. Mensen, die in de Sint Jorispoortstraat woonden achter de Nationale Bank, zeggen dat de bank door bommen is geschonden. Voorts hebben granaten nog brand veroorzaakt in de Van Schoonbeekstraat, Breestraat, aan de Eierenmarkt, Meerbirg, Leistraat, Keizerlei, Zuiderlei, Montignystraat. Het gasthuis Stuivenberg is getroffen, Berchem en Borgerhout branden uit. De Engelse linie strekt zich uit van Lier tot Dendermonde, waar zij aansluiting heeft met de Franse troepen.

Het fort van Merksem, dat niet meer bezet kon worden, zou opgeblazen zijn (?).

Buiten op de treinen uit Essen staan nu met krijt allerlei navragen naar vermisten geschreven en kennisgevingen waar hun verwanten heen zijn. Talrijk zijn de telegrammen opgehangen aan het station van mensen die elkaar zoeken; en lange lijsten vullen die navraag aan. Sedert vanochtend vroeg hebben wij hier nog maar een enkel kanonschot meer gehoord, maar het is mogelijk dat het gejoel en geroes der vluchtelingen het overstemt.

Roosendaal, 9 oktober. Nog steeds komen treinen met vluchtelingen aan. Het gasthuis hier ligt vol zieken uit Antwerpen. Een gedeelte wordt per auto naar het zusterhuis in Etten overgebracht. De treinen gaan nog maar tot Ekeren.

10 oktober 1914

De Belgische vluchtelingen.

Oproep.

Professor H. Burger seint ons een dringende oproep om hulp, waaraan het volgende is ontleend:

Namens het comité tot steun van de Belgische en andere slachtoffers heb ik heden Roosendaal en Bergen op Zoom bezocht.

Te Roosendaal zijn de reusachtige perrons gevuld met vluchtelingen. Daartussen vele soldaten, die brood en water ronddeelden en de ongelukkigen vriendelijk voorthielpen. Af en toe vertrekken lange treinen.

Er is een plaatselijk comité, dat voortreffelijk werk doet en eendrachtig samenwerkt met de heer Bos, onze vertegenwoordiger en met het pas gevormde provinciaal comité. De heer Laan, de familie van Gilse mogen met name worden genoemd maar ook elk Roosendaler doet zijn plicht, en het plaatsje is propvol.

Op de weg tussen Roosendaal en Bergen op Zoom zijn talrijke vluchtende families, op allerlei soort van voertuigen.

In Bergen op Zoom is de toestand in één woord verschrikkelijk. Terwijl in Roosendaal orde heerst, en men ondanks de geweldige drukte volle treinen ziet weggrijden, is de toestand in Bergen op Zoom onhoudbaar. Het wordt steeds erger, alle openbare gebouwen zijn tjokvol. Langs alle straten en wegen zitten de vluchtelingen met hun schamele have in dichte rijen op de grond.

Hun aantal te schatten is niet mogelijk, maar het moeten er tienduizenden zijn, en hun aantal neemt steeds toe. Hier zullen deze nacht en naar ik vrees nog meer nachten talloze en talloze mensen slapen onder de blote hemel. Schamel, uitgehongerd volk, want het zijn de allerarmsten, welke te voet hierheen zijn gekomen. Zo is het op alle wegen rondom Bergen op Zoom. Zo is het ook op de weg tussen Essen en Roosendaal, waar eveneens duizenden kamperen op de koude grond. Goddank dat het niet regent of sneeuwt, maar thans is het lot van deze duizenden in de koude nacht meer dan verschrikkelijk.

Hier gebeuren dingen, vreselijker dan iemand in den lande zich kan verbeelden. Snelle hulp, hulp op grote schaal is een dwingende eis. Twee dingen zijn voor alles nodig:

1° Treinen, om zoveel mogelijk deze rampzaligen weg te voeren:

2° Hulp ter plaatse.

Van Bergen op Zoom vertrekken om zo te zeggen geen treinen. Ik ben overtuigd dat de staatsspoor doet wat zij kan. Maar wat ik thans te Bergen op Zoom zag, heeft mij duidelijk gemaakt, dat zelfs zes treinen, die elk 1000 mensen wegvoerden, nog geen zichtbare ontlasting zullen aanbrengen.

Het zou grof onrecht zijn, niet dankbaar te gewagen van wat de Bergen op Zoomse burgerij doet. Haar damescomité (de dames van Heyst, van der Meulen, Bakhoven, Verlinden en vele anderen) weert zich dapper. Aan geldmiddelen hebben hun medeburgers het comité totnogtoe niet laten ontbreken. Evenwel een begrijpelijke neerslachtigheid is over hen gekomen, nu zij het grootste leed niet kunnen beheersen, en het met de dag zien toenemen in plaats van te verminderen. Hedenmiddag was in heel de stad geen stukje brood te krijgen, en daarbuiten liggen die duizenden en duizenden, vrouwen, kinderen, zuigelingen in de koude herfstnacht. Er zullen er verscheidene ellendig omkomen op de gastvrije Nederlandse bodem. Regelmatige wegvoering van vluchtelingen zoveel als mogelijk is, moet bovenaan staan op het programma.

Waarheen? Mij dunkt naar alle grotere plaatsen in ons land, onverschillig of zij al dan niet hun hulp hebben aangeboden. In de kleinere steden moeten honderdtallen, in de grotere duizenden worden geplaatst. Gisteren heb ik in Amsterdam kunnen zien, hoe een leegstaand huis aan de Keizersgracht in één dag is ingericht tot een uitnemend nachtverblijf voor 150 vluchtelingen. Elektrische lichtinstallatie, keukeninrichting, warm avondmaal, liggings, dekens, was, alles was in orde, en dit alles werd na één enkele aanvraag langs de huizen in de buurt geschonken in overvloed. Zo kan het overal, en zo moet het overal. Op ons volk rust de dure plicht

verjaagde Belgen te voeden en te kleden. Niet alleen een plicht der barmhartigheid, maar ook omdat onze kleine natuur met een bewonderenswaardige zelfverloochening de strijd van het recht heeft aangeboden tegen het geweld van de sterkere.

We zijn de eersten om door daden blijk te geven van onze dank; want het in België vergoten bloed zal niet zonder loon blijven. België heeft voor altijd bewezen, dat ook aan kleine volkeren het recht niet straffeloos kan worden geschonden.

Hulp ter plaatse is mede dringend nodig. Er moeten automobielen worden gezonden langs de grote en kleine wegen, die van België naar de streek van Roosendaal en Bergen op Zoom voeren.

Ze moeten voedsel brengen, dat zonder verdere voorbereiding ter plaatse kan worden gebruikt. Ze moeten dekens aanvoeren bij duizendtallen, en eindelijk moeten zij zieken en gebrekkigen ophalen van de wegen en uit de bossen en brengen in de ziekenhuizen, die thans in ons land in zo groot getal bestaan, en naar werk smachten, want waarlijk ook voor dit doel is het Rode Kruis bestemd.

De nood nijpt. Bij alle hartelijke deelneming, reeds thans bewezen, mag toch niemand denken dat Nederland nu al zijn plicht vervuld heeft.

Hedenmiddag en hedenavond zijn naar Eindhoven ruim 1500 vluchtelingen doorgezonden, naar de sigarenfabriek de Huifkar te Oisterwijk 1000, naar Egmond aan Zee 250, naar Nijmegen 250, naar Veghel 250 kinderen met 40 zusters, maar Oudenbosch 400. De plaatsen om Roosendaal zijn ook erg bezet met vluchtelingen: in Roosendaal zelf alle kerken, het pand Java der oude suikerfabriek, enzovoort. Gisteren zijn vanwege het comité 10.000 rantsoenen

commiesbrood uitgereikt alleen al op het station. Heden werden uitgereikt 7500 rantsoenen, meer waren er niet.

Uit Antwerpen heeft men hedenavond twee wagons bloem en een wagon lijnkoeken gezonden. Uit verschillende plaatsen van Holland kwamen levensmiddelen, naar aanleiding van het verzoek van de correspondent der Nieuwe Rotterdamse Courant gisteren gedaan. Toch is hier dringend voedsel nodig, vooral melk, enzovoort voor kleine kinderen.

Men meldt ons uit Vlissingen:

In de avond zijn 3000 vluchtelingen ontscheept: morgen komen twee extra treinen met 3000 naar het noorden.

De hele avond zijn gisteren te Utrecht met de treinen Belgische vluchtelingen aangekomen; naar schatting zijn er thans een 500. Vandaag worden er nog 1200 verwacht; de hotels enzovoort zijn vol, terwijl in de loodsen der Staatsspoor de laatste aangekomen worden ondergebracht. Het comité zou voorts pogen verschillende grote gebouwen voor verblijf in te richten en van alle zijden wordt hulp verleend om de mensen van voedsel, enzovoort te voorzien.

Men meldt ons uit Maastricht:

Hedenavond werd een extra trein uit Roosendaal verwacht, die enige honderden vluchtelingen uit Antwerpen zal aanbrengen. Het steuncomité had reeds voor de nodige voorraad brood gezorgd, doch de trein kwam niet. Aan het station hoorde ik, dat aan de tussenstations vluchtelingen afgezet waren, de laatsten te Weert, zodat de trein niet verder ging. In het toevluchtsoord aan de Parallelweg zijn nog ruim 300 uitgewekenen. Daar er echter slechts ruimte is om 170 tegelijk te laten eten, moeten de anderen zolang

buiten op de voorplaats vertoeven. Zolang de temperatuur niet lager wordt, gaat dit nog. Maar wordt het kouder, dan is dit ondoenlijk en zal men, als het aantal vluchtelingen niet vermindert, naar een andere gelegenheid moeten omzien. Morgen vergadert het comité, zodat we daarna zullen horen, wat er besloten is. Nu reeds gaan een tachtigtal mannen slapen in de Herbenusschool.

Ruim 900 Belgische vluchtelingen zijn gisteren in Arnhem aangekomen om daar ter stede te worden opgenomen. Velen van hen hadden de nacht in Rotterdam doorgebracht, anderen kwamen van Roosendaal. Toen de trein was binnengekomen, werden allen in een lange stoet naar Musis Sacrum geleid. Daar had men ondertussen alles in gereedheid gebracht om de mensen een flink middagmaal te verstrekken.

Men had slechts op ruim 700 gerekend, doch na enig wachten konden de 200 anderen nog eten voorzetten. Voor de kinderen werden honderden flessen melk aangebracht. Voorlopig zijn de arme stakkers in grote gebouwen ondergebracht, waarheen zij met rijtuigen, elektrische trams en auto's werden vervoerd. Vandaag zal een gedeelte bij particulieren worden ondergebracht, terwijl de rest in gemeentegebouwen en in particuliere inrichtingen zal worden gehuisvest. In de loop van de avond zijn er twee treinen met ongeveer 1300 vluchtelingen aangekomen. Slechts een kleiner aantal, die ziek waren of zo afgemat, dat ze niet verder konden, werden nog te Arnhem opgenomen. De rest ging door naar Leeuwarden en Zwolle.

Men meldt ons uit Groningen:

Te 6 uur ongeveer is hier een extra trein met Belgische vluchtelingen aangekomen; te 10 à 11 uur wordt een tweede extra

trein verwacht, zodat Groningen de eerstkomende dagen 2000 Belgische vluchtelingen zal herbergen, 900 worden in de rijwielfabriek van Fongers, 500 in de dresseerschool in de tent op het noordersportterrein, 400 in stallen van twee paardenhandelaren, 200 in een gymnastieklokaal ondergebracht.

Bij de controle op het stationsempacement stonden doktoren om eventuele patiënten af te zonderen, een Rode Kruisploeg met brancard was aanwezig. De leden van het comité voor hulp aan Belgische vluchtelingen, bijgestaan door een aantal dames, deden al het mogelijke om de ongelukkigen terzijde te staan. Leden van de vrijwillige burgerwacht handhaafden met de politie de orde en geleidden de vluchtelingen naar hun logies, waar ze koffie en brood ontvingen. De droeve stoet, waarin opmerkelijk veel slecht geklede vrouwen en zeer veel kinderen, ook zuigelingen, trok langs dichte mensenrijen naar de verblijven.

De ligging zal hedennacht primitief moeten zijn, want het comité is min of meer verrast. Morgen worden allen gevaccineerd. Ze eten bij partijen van 400 in de Harmonie. Aanstaande maandag hoopt men de meesten op verschillende plaatsen in de provincie onder dak te brengen.

Vannacht zou nog een trein met vluchtelingen naar Rotterdam, Oosterwijk en Eindhoven uit Roosendaal gaan.

Terneuzen is boordevol Belgische vluchtelingen. De haven ligt vol sleepboten met duizenden vluchtelingen, die niet aan wal mogen komen.

Men meldt ons uit Vlissingen:

Een onnoemelijk aantal zeeschepen en binnenvaartuigen van Antwerpen komt hier binnen om schuilplaats te zoeken. Zeer vele zeeschepen liggen ter rede in afwachting van nadere orders.

Rotterdam.

Ruim 3000 uitgewekenen zijn gisteren van hier naar verschillende gemeenten van ons land vervoerd. Een maatregel, die hoog nodig was, want anders had onze stad niet kunnen bergen de duizenden vluchtelingen, die gisteravond weer tot heel laat per gewone en extra treinen aan het station Delftse Poort zijn aangekomen.

De treinen met vluchtelingen worden steeds langer, en de stroom van deze diep beklagenswaardigen wordt zo groot, dat het vervoer met personenwagens niet langer gaat. Zo kwam te half zeven een goederentrein aan, bestaande uit 30 wagons, volgepropt met vluchtelingen. Nauwelijks waren ze uitgestapt en door de vele dames en heren van de verschillende comités, Rode Kruis, padvinders enzovoort van brood, melk, limonade voorzien, of tegen half acht liep weer een lange goederentrein het station binnen, een reuzentrein van niet minder dan 45 wagons, waar geen plaats onbezet was. Er waren enkele beestenwagens in deze trein, ook stampvol met vluchtelingen. Zelfs op de kolenwagen achter de locomotief waren een aantal stumpers gekropen! De wachtkamer, al de perrons worden door die duizenden uitgewekenen geheel gevuld. Hoe dankbaar toonden de meesten zich voor de heerlijke boterhammen met kaas en vlees, voor de frisse melk, die hun van alle zijden werden aangeboden. Zeven, acht uur achtereen hadden ze in de trein gezeten, voor die tijd hadden ze uren aan het station gestaan, bekapt en beladen met kleine kinderen en enig huisraad, dat inderhaast kon worden meegenomen. En al die tijd had een groot deel dezer vluchtelingen voedsel, noch drinken gehad.

Een deel van deze twee transporten uitgewekenen werd ondergebracht in het Circus en in de Sint-Jozefsgezellenvereniging. Een ander deel, ongeveer 300, vertrok met een volgende trein naar Alkmaar. Laat op de avond bracht een extra trein 250 zwervers naar Vlaardingen en 200 naar Maassluis.

Doch het liet zich aanzien, dat er voor de nacht nog meer gelegenheid zou moeten zijn, om al de vluchtelingen die er waren en die nog zouden komen onder dak te brengen.

Zo werden er een 200 ondergebracht in de spreekzaal van het leeskabinet, 700 in de gebouwen van de meubeltransportfirma Schutte aan de Bergweg, 150 in het Wijklokaal van ds. van der Giessen aan de Sint-Laurensstraat, een honderdtal in het Nut aan de Opper. Het café Transvalia aan de Bergweg zou, naar men ons mededeelde, er ook enige honderden opnemen, naar Frascati aan de Kipstraat gingen er weer een paar 100, op het bestuur van de Doelen werd weer een beroep gedaan, enzovoort.

Tegen acht uur kwam weer een lange goederentrein met een kleine 1000 ongelukkigen aan, doch, gelukkig reed deze, na een kort oponthoud, door naar Groningen, want het was op dat uur in het station nog vol van de pas aangekomen vluchtelingen. Men had de handen zo vol met deze onderdak te brengen, dat er vooreerst geen gelegenheid zou zijn geweest, de uitgewekenen te laten uitstappen.

De gewone treinen uit het zuiden, die eveneens vele honderden vluchtelingen meevoeren, kwamen met buitengewoon veel vertraging aan. Zo liep de trein van 6 uur 25 eerst te half tien binnen, alweer een trein, zo enorm lang, dat de vluchtelingen in de tweede helft van de trein eerst konden uitstappen, nadat het eerste deel

buiten de perrons was opgetrokken. Het duurde ruim een half uur, voordat alle zwervers de trein hadden verlaten.

Ook dezen werden zo spoedig mogelijk van brood en melk voorzien. Daarna moesten ze weer in de trein stappen, die hen over de Ceintuurbaan naar het Maasstation bracht. Van daar werden ze per boot overgezet naar de loodsen van de Holland-Amerika lijn en naar het Uraniumhotel.

Met elke trein komen enige zeer zwakken en zieken mee. Het Rode Kruis is aan het station aanwezig, om onmiddellijk te helpen: zo kwam met een der treinen een zieke vrouw aan, drie dagen bevallen, die spoedig per brancard naar het ziekenhuis werd gebracht.

Een bejaarde geestelijke moest uit de trein worden gedragen en toen hij in de eerste klasse wachtkamer wat opgeknapt was, werd hij naar een der katholieke gestichten geleid. Een zwaar zieke vrouw, met de dood op het gelaat, was zo verzwakt, dat het bezwaarlijk ging haar te vervoeren. Een dame werd binnengedragen, van wie een pees van een van haar benen gescheurd was. Doctor Van Rooy, die op het perron aanwezig was, verstrekte al deze patiënten geneeskundige hulp. Het ware te wensen, dat, zolang de grote stroom van vluchtelingen blijft voortduren, er steeds enige geneesheren op de perrons en in het station aanwezig waren, om terstond te hulp te kunnen bieden. En bepaald noodzakelijk is, dat er maatregelen genomen worden, om de honderden personen, die niets in de wachtkamers en op de perrons hebben te maken en die zich door het kopen van reisbiljetten daar toegang verschaffen, onvoorwaardelijk worden geweerd. Want ook gisteravond is het moeilijke en inspannende werk van de verschillende comitéleden, van de spoorwegbeambten

weer in niet geringe mate belemmerd door de aanwezigheid van de massa nieuwsgierigen.

Voor en in de omtrek van het station Delftse Poort, waren de gehele avond tot na middernacht duizenden mensen. Politie en militairen zorgden hier voor de orde.

Gisteravond is een Belgische vrouw naar de kraamzaal gebracht, die eergisteren in Antwerpen was bevallen en met een groep vluchtelingen deze stad bereikte.

Op het bureau van de vreemdelingendienst aan het hoofdbureau van politie op het Haagseveer heeft een vrouw een kind van een maand gebracht, dat de moeder was kwijt geraakt op een boot, toen zij met andere vluchtelingen uit Antwerpen hierheen kwam. De moeder is te Scheveningen teruggevonden.

De stoomboot Rhenus 2 heeft gisteravond uit Antwerpen aan de Nassaukade 144 Belgische vluchtelingen aangebracht. Allen zijn naar het hotel van de Holland-Amerikalijn gebracht.

De verwacht wordende stoomboten Telegraaf 2 en Maas zijn hier gisteravond niet uit Antwerpen aangekomen. Men verwacht ze heden.

Gistermiddag is er geen stoomschip van de Batavierlijn van hier vertrokken.

Amsterdam.

Men schrijft ons:

Naar aanleiding van enige geruchten, als zouden de thans in onze stad vertoevende Belgische vluchtelingen binnen drie dagen de

stelling Amsterdam weer moeten verlaten, hebben wij ons hedenmiddag tot een der meest gezaghebbende personen om inlichtingen gewend. Deze deelde ons mee, dat er van een bepaalde termijn, binnen welke de vluchtelingen de stelling Amsterdam moeten verlaten, geen sprake is. Wel, zo werd ons verzekerd, bestaat er een streven om voor de velen, die hier thans een onderkomen vinden de gastvrijheid slechts als zeer voorlopig te beschouwen, terwijl tevens getracht wordt ze zo spoedig mogelijk naar andere plaatsen te zenden. Vandaar de oprichting der vele kampen. De oorzaak van een zoveel mogelijk te bespoedigen vertrek uit Amsterdam spruit voornamelijk voort uit het feit, dat Amsterdam een stelling is, die, wanneer er staat van beleg of iets anders van die aard zou intreden, bezwaarlijk andere dan haar eigen inwonende burgers zou kunnen dulden. Ten einde te voorkomen, dat bij een eventuele intrede van die staat van beleg de uitzetting uit de stelling een noodzakelijk feit zou worden en een uittocht te aanschouwen zou zijn in een vorm en gedaante als thans de intocht heeft aangenomen, worden de maatregelen getroffen om allen met de meest bekwame spoed verderop te zenden. Reeds heden zijn velen, die gisteren aangekomen zijn, naar elders gezonden, hetgeen natuurlijk gedurende de eerstvolgende dagen evenzeer zal plaats vinden.

Ook werd, naar men ons mededeelde, van verschillende zijden de opmerking gemaakt, waarom allen, ook thans zij, die aan het Weesperpoort-station aankomen, naar het Centraal Station moeten doorgaan en dan via de Effectenbeurs naar hun aangewezen kwartier worden geleid, terwijl bijvoorbeeld de diamantbeurs, de fabriek van de firma Asscher en Artis dichterbij eerstgenoemd station zijn gelegen. Sommigen zagen daarin een onpraktische, bureaucratische maatregel. Niets is echter minder waar dan dat, verzekerde ons onze zegsman. De politie wenste

namelijk, in overleg met de Bond van Orde en het Comité tot steun der Belgische slachtoffers, dat allen de Effectenbeurs als centrale zouden passeren, opdat zij aldaar in een register konden worden ingeschreven. Ten eerste weet de politie dan wie in de stad is aangekomen, een administratieve maatregel, die toch zeker niet van belang is ontbloot, en vervolgens vergemakkelijkt het de verschillende slachtoffers zeer het uitzoeken en bijeenverzamen van zoekgeraakte familieleden. Het stond evenwel nog niet vast of gisteravond de maatregel van het gaan naar de Effectenbeurs zou worden toegepast op hen, die in de loodsen in de Rietlanden zouden worden geborgen. Immers die duizend personen zouden eventueel ook daar geregistreerd kunnen worden.

Nader vernemen wij, dat het comité reeds beschikking heeft gekregen over 1500 plaatsen in de provincie. Naar Gouda alleen gaan 500 vluchtelingen en een kleine plaats als Laren heeft de zorg voor 50 uitgeweken op zich genomen. Het blijft dringend nodig nog veel plaats buiten Amsterdam beschikbaar te krijgen, en dan zo mogelijk van grote ruimten, want het betreft hier grote getallen mensen, die onderdak moeten worden gebracht.

Men zegge het voort!

Om kwart voor negen is gisteravond aan het centraal station een lange trein van 24 wagons, merendeels gevuld met vluchtelingen (in totaal circa 1200) aangekomen. Op het perron waren onder meer aanwezig een detachement hospitaalsoldaten onder commando van kapitein Feber en een aantal verpleegsters. De hospitaalsoldaten en eveneens een aantal infanteristen en enige matrozen belastten zich met het dragen van de talrijke bagage. Honderden pakken lagen op het perron verspreid.

Buiten stond een groot aantal vrachtauto's opgesteld om zowel de goederen als degenen, die het ergste vermoeid waren, te vervoeren. Op straat was het nog voller dan donderdag, zodat de lange stoet zich met moeite een weg baande door het bijeengepakte publiek.

Zo talrijk waren de vluchtelingen, dat men in de Effectenbeurs stoelen te kort kwam om allen een zitplaats te verschaffen. Het bestuur van de Vereniging voor de Effectenhandel had de goede gedachte gehad, een officieel wisselkantoor in te richten, waar de ballingen hun vreemd geld konden inwisselen voor Hollands. Onder de belangstellenden werden opgemerkt drie wethouders, namelijk doctor Josephus Jitta, die zich in deze dagen onvermoeid toont en de heren de Vries en Vliegen. Een groot deel der vluchtelingen werd ondergebracht in een gemeenteloods aan de IJ-kade.

Naar schatting van de hoofdcommissaris van politie zijn er thans reeds 4000 à 5000 vluchtelingen in Amsterdam.

Onder de vluchtelingen, die gisteren zijn aangekomen, bevonden zich ook 11 ouderloze zuigelingen, uit een Antwerpse inrichting, onder toezicht van een verpleegster, die in het kinderziekenhuis zijn ondergebracht.

Naar wij vernemen is er gisteren bij het Nederlandse comité voor Belgische en andere vluchtelingen te Amsterdam fl. 23.000 ingekomen, meest van ingezetenen der hoofdstad.

's-Gravenhage.

De ongeveer 1000 vluchtelingen, die de gemeente op verzoek van de regering hier ter stede heeft ondergebracht, zijn opgenomen in verschillende inrichtingen en lokaliteiten, zoals het

Bestedelingenhuis, het Tehuis voor onbehuisden, het Doorgangshuis van het leger des Heils, de barakken in de Westduinen en aan de Vuurbaakstraat en het Circus te Scheveningen. Met de verzorging en de dagelijkse leiding van zaken heeft zich op uitnodiging van de burgemeester een commissie belast, bestaande uit de dames Van Beusekom, Penn, Maury, Van Elzelingen en Pierson en de heren Penn, Linsman en Varenkamp. Zoals we reeds meldde, werden de opgenomen allen aan een onderzoek door de geneeskundige dienst onderworpen, nadat door de politie de identiteit voor zover mogelijk was vastgesteld.

In het circus te Scheveningen zijn thans opgenomen 380 Belgische vluchtelingen, terwijl er nog 100 gisteravond werden verwacht. Bovendien zijn er in de barakken aan de Duinweg 40 en in die aan de Vuurbaakstraat 30 opgenomen. Een kindje werd als verdacht van roodvonk door de zorgen van de gemeentelijke geneeskundige dienst naar het ziekenhuis in Den Haag overgebracht.

Enkelen van de hier aangekomen vluchtelingen logeren voor eigen rekening in burgerhotels. De overigen zijn ondergebracht in de reeds genoemde inrichtingen.

In het gemeentelijk bestedelingenhuis zijn er een zeventigtal ondergebracht. Twee grote frisse zalen met heldere bedden waren reeds in gereedheid gebracht. De moeders met kleine kinderen zijn in een afzonderlijke zaal gelogeerd. Bij aankomst wachtte hun koffie en melk voor de kleinen en zwakken.

Na zich wat verfrist te hebben, volgde gistermiddag een stevig middagmaal.

In Elim, het hotel van het Leger des Heils in de Wagenstraat, zijn een 100-tal groten en kleinen opgenomen. Ook hier worden zij gelogeerd in luchtige zalen.

Met verschillende treinen zijn hier gisteravond weer ruim 100 Belgische vluchtelingen aangekomen, die door de goede zorgen van het steuncomité in de wachtkamer derde klasse van brood en melk en versnaperingen werden voorzien. Terwijl de politie de orde handhaafde, waren tal van dames en heren benevens padvinders druk in de weer om de mensen van het nodige te voorzien. De toegangen tot de wachtkamers waren afgezet door leden van het Haagse vrijwilligerskorps.

Tal van ingezetenen boden zich aan, de ongelukkigen te logeren. Gedeeltelijk werden zij ondergebracht te Scheveningen, in de inrichting van de heer Tjaden en in het pension Sans Soucis aan de Regentesselaan.

Aan het station van de Staatsspoorweg kwam met de trein van 8 uur 48 een twaalftal vluchtelingen aan, voor wie eveneens werd gezorgd.

Met de trein van ongeveer 11 uur kwamen nog enkele vluchtelingen aan het station Hollands spoor aan. Sommigen hadden hier adressen, waarheen zij gingen, anderen gingen voor eigen rekening logeren: slechts een paar werden door de goede zorgen van het comité en de politie onder dak gebracht.

De burgemeester heeft gisteren, vergezeld van een ambtenaar der gemeentesecretarie, een bezoek gebracht aan de Belgische vluchtelingen in het circus en zich met verschillende van hen onderhouden

De heer Van Karnebeek heeft de regeling der schikkingen voor de verpleging der vluchtelingen nagegaan. Deze geschiedt van gemeentewege.

Te middernacht zijn per Hollands spoor nog 25 vluchtelingen aangekomen, onder wie een tiental nonnen uit het klooster du Sacré Coeur. Zij werden ondergebracht in de kloosterschool behorende bij de kerk van het Heilige Hart aan de Beeklaan. Hun gezelschap was groter, maar enige zusters waren onderweg achtergebleven. Voorts kwam een hele familie mee met kleine kinderen, die de reis Antwerpen-Rosendaal gedeeltelijk te voet hadden gemaakt. Zij kreeg onderdak bij bevriende mensen.

Tot dit gezelschap behoorde een man uit Schaarbeek, die blijkens zijn pas militair was. Hij verzekerde intussen, afgekeurd te zijn voor de dienst wegens doofheid en dat hij ook niet behoefde te dienen als kostwinner. Maar het papier, waaruit dat blijken moest, had hij verloren, kon hij althans niet tonen. Ter verder onderzoek werd hij voor alle zekerheid van het reisgezelschap gescheiden, onder militaire bewaking gesteld en later aan de militaire autoriteiten overgegeven.

De aangekomenen werden in de derde klas wachtkamer liefderijk van spijs en drank voorzien.

Ik meende reeds, dat ik in de quarantainestallen van Essen en dag en nacht door aan het Rosendaalse station de gruwelijke gevolgen van de moderne oorlog doorvoeld had, maar dat alles was immers niets vergeleken bij deze hemelergende jammer. Uren en uren maar voort. Van dat het avond geweest was, en nacht en dag tot nu weer deze avond, waren ze aan komen sjouwen te voet en op karren, van de grootste verhuishagens af tot moeizaam door

zwakke moeders voortgeduwde kinderstoelen op wieltjes, in een stoet waar de koppen der paarden de volgende voertuigen raakten en de ezewagens, de hondenkarren en het gedreven vee mekaar steeds maar volgden, en de kinderwagens, kruiwagens, handkarren met almaar huisraad en de stumpers er op, de zieken, de blinden, de lammen, de zuigelingen, de verschrompelde moedertjes, de kindse besjes, met die tienduizenden gezinnen en troepen te voet, langs heel de weg van 7 uur gaans bepakt en bezakt naar de stad, waar ge u in de drukte niet meer kunt bewegen. Heel Belgenland scheen daar nu uit te strompelen, verwezen en afgetobd, zonder te weten waarheen en hoe lang nog.

Honderdduizenden vluchtelingen, ik overdrijf niet. En nergens een onderdak voor de nacht, geen brok eten. Geen slok drinken, niemand, niemand om hen te helpen. Tot ze nu eindelijk moedeloos hun voertuigen maar aan de kant gezet hadden en de bevoorrechten een tent uit een laken hadden gespannen, waar soms een kaarsje doorlichtte en het ellendige geschrei van kinderen klonk. Anderen inderhaast een hut vormden van wat stro, wat plaggen en jonge boomstammen, sommigen zich neergelegd hadden in de donkere karren, waaruit de losse paarden vluchtten voor onze lantaarns. Doch de meeste hadden vuren aangestoken bij honderden tot ver in de bossen om zich aan te verwarmen in de kille dauw.

Zo'n eenzame vrouw van allerlei stand, met haar kinderen, haar zieke kinderen soms, uitgeput neergevallen in de berm, ja, zomaar op de harde grond, om radeloos de nacht door te brengen zonder enige dekking. En het klaaglijke geblaat van het hongerige vee, een kamp met vijfhonderd stuks.

Maar laten er toch hulpcolleges worden gevormd om in deze wanhopige nood onverwijd organiserend en helpend op te treden, want wie dit heeft gezien, durft immers zijn hoofd niet te slapen leggen, omdat hij aldoor het schreien van de verkommerde kinderen in die donkere bossen, het gekreun van de zieken in zijn oren blijft nahoren. Honderdduizenden daar aan de grenzen liggen wanhopig neer tot ze worden voortgeholpen uit deze rampspoed van de oorlogsgruwel.

De hele gemeente Koewacht zit vol vluchtelingen, die onmogelijk allen onder dak kunnen worden gebracht. Lange rijen wagens, karren en rijtuigen komen ieder ogenblik over de grens. Treurig is de aanblik van al die ongelukkigen, waarvan de meesten te voet zijn gekomen en de hele nacht gelopen heb. Allen worden door het comité liefderijk ontvangen en gevoed.

In de dorpen Bunde, Itteren en die verder aan de Maasoever liggen zijn tal van vluchtelingen uit Neerharen en Rekem. Vanuit Bunde is duidelijk waar te nemen, hoe de Duitsers te Rekem dicht bij de Maas loopgraven aanleggen. De grenswacht van die dorpen is versterkt.

Rotterdam. Kleding voor vluchtelingen.

Enige Hollandse dames uit Antwerpen doen een oproep aan allen, die bereid zijn een pakje gereed te maken van gedragen kleren. Daar bijna alle vluchtelingen zelfs de meest nodige kledingstukken hebben moeten achterlaten, is de nood dringend. Al bevat ieder pakje slechts 1 stuk, hetzij ondergoed of bovengoed, voor kinderen of volwassenen, kousen, schoenen of zelfs zakdoeken, dan kunnen wij in korte tijd dat alles verstellen en sorteren en zodoende duizenden helpen.

Vurig hopen wij, dat eenieder aan deze oproep gehoor zal geven.

Bij voorbaat danken wij allen, die ons ook hierin willen steunen.

Mevrouw Knight-Viruly, met wie wij direct samenwerken, verzoekt allen, die haar nog pakjes willen zenden, deze te willen laten bezorgen aan magazijn Nederland, Hoogstraat 359.

De heren Kattenburg & C° hebben ons een lokaal bereidwillig voor dit doel afgestaan.

Indien gewenst, willen wij ook gaarne de pakjes aan huis laten afhalen.

Mevrouw J. C. S. Muller.

Mevrouw A. Ruys.